ناوی کتێب: مێژووی هزرەلی گەیاندن - شەش شۆڕشی زانیاری
نووسینی: ئێرفینگ فانگ
وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: کۆران سەباح
بڵاوکراوەی ناراس- ژمارە: ٨٨٣
هەڵەگری: تریسکە ئەحمەد
دەرهێنانی هونەریی ناوەوە: ناراس ئەکرەم
بەرگ: مریەم موتەقییان
چاپی یەکەم، هەولێر ٢٠٠٩
لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتییەکان لە هەولێر ژمارە ٦٥٨ی ساڵی ٢٠٠٩ی
دراوەتێ

پێڕست

شۆڕشی یەکەم - نووسین

داهێنان و نووسین ـــــ 17
نووسین لەسەر خشتی سوورکراوە ـــــ 18
پێشەچوونی مەعریفە ـــــ 19
پێست، ئێسک و پاپیرۆس ـــــ 21
پاپیرۆس لە میسر ـــــ 23
پاپیرۆس لە ژێر دەستی پۆنانییەکان ـــــ 25
پارچمێنت ـــــ 26
کەرستەکانی تری نووسین ـــــ 27
پۆنانەکان ـــــ 28
لە ناکامی چاخە کۆنەکاندا ـــــ 29
سەردەمی ناژاوە ـــــ 33
بڕەودان بەکولتووری زارەکی ـــــ 35
ناکەدارییەکەی سوقرات ـــــ 36
لە پۆنانەوە بۆ ڕۆما ـــــ 37
یەکەم کتێبخانە ـــــ 37
چرای نەفل ـــــ 38

شۆڕشی دووەم - چاپ

پشتیوی لە ئەوروپا ـــــ 41
سەرچاوەکانی هەوال ـــــ 44
ڕیفۆرمەیشن و ڕینێیسانس ـــــ 45
دیارییەک لە چینەوە ـــــ 46
بنەڕەتەکان ـــــ 49
نەبوونی شۆڕشی زانیاری ـــــ 49
کاغەز دەچێتە ڕۆناوا ـــــ 50

Preview sample - page 1 of 8 - Soran University Academic Digital Library

۲۰۰ پیستەی مەڕ بۆ یەک ئینجیل 51
کتێب و زانکۆکان 52
یەکەم زانکۆ 53
کولتووریکی نوێی کتێب 55
سانسۆر 57
سزادان لەبەر بڵاوکردنەوە 58
بڵاوکردنەوەی پۆستەیی لە چاخەکانی ناوەڕاستدا 59
خزمەتگوزاریە پۆستەییەکان بۆ شارۆچکە و جلی شایستە 61
خزمەتگوزاریی پۆستەیی وەک بازرگانییەک 62
لیرە شتێکی نوێ، لەوێش شتێکی نوێ 65
پێشڕەوانی ڕۆژنامە 65
یەکەم ڕۆژنامە 67
چاپ و خوێندەواری 68
چاپکردن بەزمانی سادەی خەڵک 69
بۆ بەخوێندنەوە سەرم بێشێنم؟ 70
بزوێنەرەکانی چاپ و خوێندەواری 71
خوێندەواری و یەکسانی 73
ئایا گۆتنبێرگ زانیاریی لەبارەی چینەوە هەبوو؟ 73
پیشکەوتنی ئەوروپا 74
گۆتنبێرگ چیی دەزانی؟ 75
تایبەی گوێزراو لە چین و کۆریا 78
دەسکەوتی گۆتنبێرگ 80

شۆڕشی سێیەم - هۆیەڵی ڕاگەیاندن

بشێویی سەدەیەکی نوێ 85
گۆڕان بەرەو شارەکان 86
شۆڕش مەینەتیشی لەگەڵ خۆی هێنا 87
سێ شۆڕش 88
کرێکارە مندااڵەکان 89
گۆڕانە کۆمەاڵیەتییەکان 91
بشت پێ بەستنی جەماوەری 92

چاپ بۆ هەموو کەسێک 93
گۆڕانەکانی چاپ 94
ستریۆتایپ "پلێتی چاپ" 95
ڕێکخستنی تایپ 96
نۆفسێتی لیسۆگرافی 97
کاغەز بۆ هەموو کەسێک 97
پەڕە کاغەز بەپەردەوامی 98
وانەیەک لە زەردەواڵە 99
پەمبی زانیاری 100
بازرگانیی ڕۆژنامە 101
پێنی پریس 102
ڕاپۆرت 104
لەدایکبوونی نۆبژێتی (بابەتی بوون objectivity) 105
پێشکەوتنەکانی ژوودی تایپ 106
فۆتۆگراف لە ڕۆژنامەکاندا 108
ڕۆژنامەوانیی ئازاد 109
ڕۆژنامەوانیی کۆنترۆڵکراو 110
ئافرەت دەتوانێت تایپ بکات 111
یارمەتیدانی هێنانە دەرەوەی ئافرەت 112
نۆفیسە کۆنەکە 112
داهێنانی ئامێرێکی نووسین 113
ئامێری شۆڵز 114
ئافرەت کوزارەیە لە کار 115
کوێرتی 116
"گەر هەر کەسێک ئارەزووی لێ بێت" 117
دروستکردنی داوا 117
بناوانی ئاگەداری 118
وشەکە بڕێتییە لە "ئاگەداری" 120
ئازانسی شاباش و ئاگەداری 121
کەڵەک و داودەرمانی ماف پێ دراو 123

Preview sample - page 2 of 8 - Soran University Academic Digital Library

ناوه نوێیەکان 123
ناماێری زیاتری شاباش 124
ڕێکلامی ڕادیۆیی 125
شاباش لەسەر تەلەڤزیۆن 126
دانانی پێوەرەکان 126
چارەسەرکردنی کێشە پۆستەییەکان 127
سەرۆکی پۆستەکان و بڵاوکەرەوەکان 128
خزمەتگوزارییەکانی پۆستە بۆ ڕۆژنامەکان 129
گواستنەوەی نامە 132
ڕێککەوتنی نێودەوڵەتی 134
فۆتۆگرافی 135
ڕەگەکانی لە سەردەمی کۆندا 136
بنچینەی کیمیاوییی فۆتۆگرافی 136
داگوێر و تالبۆت 137
پلێتی تەڕی فۆتۆگرافی 139
وێنەگرتنی جیهان 139
فۆتۆی هەڵبەرەکان 141
فۆتۆتینگرێفینگ 142
کۆپی (ئیستنساخ) 143
سەیری پێشەوە بکە 143
هەواڵە تازەکان 144
ڕۆژنامەکان دەگۆڕێن 145
هێما کۆنەکان 146
یەکەم تەلەگراف 147
"خوا چیی خوڵقاندووە؟" 148
وێستەرن یونیۆن دەبێتە پێشەنگ 149
ڕوداوەکەی لە گەیاندنی زانیاریدا 151
تازانسەکانی هەواڵ 153
گۆڤارەکان لە خزمەتگوزاریدا 155
دەنگەکان لەسەر تەلێک 156

خۆتێهەڵقورتێنەر و فریادڕەس 156
"بەڕێز واتسۆن وەرە ئێرە. پێویستم پێتە" 158
ئاخۆ چینە ئزمەکان دەتوانن بەکاری بێنن؟ 160
تەلەفۆن وەک ڕادیۆیەکی سەرەتایی 161
ئۆپەرەیتەرەکانی تەلەفۆن 163
پێ نانە سەدەی بیستەم 164
سیگنالەکان (نیشانەکان) لە هەواوە 164
هەندێ لە کاریگەرییەکانی ڕادیۆ بەسەر کۆمەڵگەوە 167
بناوانی ڕادیۆ 168
مارکۆنی 169
پێشبڕکێ 170
کەشتیی تایتانیک 172
دەنگ 173
هەواداران بایەخی پێ دەدەن 174
فیلمەکان لەدایک دەبن 175
فیلمەکان وەک ئالیەتێکی گەیاندن 178
چۆن فیلم دەستی پێ کرد 179
ئەدیسۆن فەرمان بەداهێنانێک دەدات 180
پرۆجێکشنی (نیشاندانی) وێنەی جوواو 181
فیلمە نیشاندراوەکان دێنە ئەمەریکا 182
فیلمە سەرەتاییەکان 183

شۆڕشی چوارەم - خۆشی

ناسوودەیی گشتی 185
پارە لە هەژارانەوە 187
ڕۆژنامە چیژ بەخشەکان 188
زیادکردنی ڕەنگ 189
کۆوار خەڵکی بەش بەش کرد 190
سەرەتاکانی کۆلۆنیالەیی ئینگلیزی 190
پلێیجەیریزم باو بوو 191
کۆوارە پێنج، دە سەنت باوییەکان 193

Preview sample - page 3 of 8 - Soran University Academic Digital Library

خۆشی لەسەر پلێتێک ـــــ 194
دەسپێکی موزیکی تۆمارکراو ـــــ 195
هیچ شتێک هەڕی لێ ناکات ـــــ 196
ژمارەی فۆنۆگرافەکان ـــــ 197
فۆنۆگراف وەک کەلوپەلی نامال ـــــ 199
سەما و جاز ـــــ 200
ئەوپەڕی سافی ـــــ 201
موزیکی تۆمارکراوی هەڵگیراو ـــــ 203
جیهانگی شریت ـــــ 203
ئەڵمانەکان دەچنە پێشەوە ـــــ 204
تالیەتێک بۆ ڕۆژنامەنووسان ـــــ 205
شێوازی نوێ ـــــ 206
وەشاندن ـــــ 207
بەڕاوێژخستنی گوێگر ـــــ 208
یاسای ڕادیۆ لە ١٩٢٧دا ـــــ 209
شاباشەکان ـــــ 211
سیاسەتی وەشان لە وڵاتانی تر ـــــ 212
تۆڕەکان ـــــ 212
مرۆڤ بوو بەخاوەن کامێرای خۆی ـــــ 214
پێشکەوتنە تەکنیکییەکان ـــــ 214
گۆڕاک ـــــ 215
پێشکەوتنی زیاتر ـــــ 216
نەو وێنانەی درۆ دەکەن ـــــ 217
هۆلۆگرام hologram (وێنەی سێ دوڕی) ـــــ 219
فیلمەکان چیرۆک دەگێڕنەوە ـــــ 220
فیلمی ٥ سەنت باوی ـــــ 220
ترس لە فیکرە شۆڕشگێڕییەکان ـــــ 221
بازاڕێک بۆ چیرۆکە سادەکان ـــــ 223
ئەکتەرەکان ـــــ 224
سیستەمی بەرهەمهێنان ـــــ 226

وێنە جوڵاوەکان لە وڵاتانی تردا ـــــ 226
هاتنی دەنگ ـــــ 226
هاتنی ڕەنگ ـــــ 230
ئەستێرەکان و فیلمەکانیان ـــــ 231
سانسۆر ـــــ 233
پرسە سیاسییەکان ـــــ 234
سەیرکردنی فیلم لە ناو ئۆتۆمۆبیلدا ـــــ 235
داخڵکردنی تەلەفزیۆن ـــــ 237
بڵاوکراوەی خشتە ـــــ 238
دروستکردنی فیلم بەهەرزان ـــــ 239

شۆڕشی پێنجەم - چەرداخی مال

پێوەندی و گەیاندن لە چەرداخ ـــــ 241
چی لە خانوو دەکات ببێتە مال؟ ـــــ 242
پێوەندییەکان کەم دەبنەوە ـــــ 243
فراوانکردنی چەرداخی مال ـــــ 244
کێشەکانی بەکارهێنانی زۆری میدیا ـــــ 245
گەیاندنی نامە بۆ مال ـــــ 247
گەیاندن بۆ مال بە بەڵاش ـــــ 247
بەستە، کەتەڵۆگ و نامەی نەناسراو ـــــ 248
گۆڕانەکان ـــــ 249
بەکارهێنانی نوێی تەلەفۆن ـــــ 250
ڕێکخستنەوەی کۆمپانیاکانی تەلەفۆن ـــــ 251
تەلەفۆنی دەستی ـــــ 252
تەلەفۆنی گیرفان ـــــ 253
تەلەفۆنی نوێ وێنە دەگوازێتەوە ـــــ 254
خزمەتگوزاریی هەمەجۆر ـــــ 254
بێ دەست لێدان دەگەیتە خاڵک ـــــ 256
خۆشگوزەرانیی "بەڵاش" ـــــ 257
وەشانە سیاسییەکان ـــــ 258
کاریگەریی کولتووری ـــــ 258

Preview sample - page 4 of 8 - Soran University Academic Digital Library

باشترکردنی دەنگ 259
ڕادیۆ خۆی دادەمێنێتەوە 260
ستیرۆ باند 261
تەماشاکردنی بلووری فاڵگرتنەوەی ڕادیۆ 262
سوودەکانی وەشان 262
وێنە TV لە ژووری دانیشتن 263
ئەو کاتەی لە تەماشاکردن سەرف دەکرێت 264
ڕەگە زانستییەکانی تەلەڤزیۆن 265
تەلەڤزیۆنی ئەلیکترۆنی 267
خاڵک بەتەلەڤزیۆن ئاشنا دەکرن 269
شەڕ لە پێناو ستانداردەکان 270
ئێچ دی تیڤی 272
بنەما بازرگانییەکان 272
بەرنامەدانان 273
کات، شوێن و گرێ 274
زنجیرە دراماکان 275
زنجیرە کۆمیدییەکان 276
کام بەرنامە بۆ منداڵانە؟ 277
بەرنامەی گفتوگۆیی و ئینفۆتێینمێنت 278
سەیری بەرنامە بە پارەیە 279
تراجیدیا لە ژووری دانیشتن 280
هەواڵ لە ڕادیۆ 282
دوو ڕەگەکەی هەواڵکانی تەلەڤزیۆن 283
دابۆشینی کوشتنی کەنەدی 285
بزوتنەوەی مافە مەدەنییەکان 286
خۆپیشاندانەکانی دژە شەڕ 287
"شەڕ لە ناو ژووری دانیشتن" 288
تەلەڤزیۆن ڕۆژنامەی ڕۆژنامەوانیی نییە 289
هەندێ جار گوندێکی جیهانییە 290
چەرداخی بێتەل 291

دوو ئەسپەکەی تڕۆژان 292
جۆن کێبڵ دەستی پێ کرد 293
پێشەنگەکانی CATV (کا تیڤی) 294
هێنانە کایەی بەرنامەکان 297
گەشەی سەرمایەی کێبڵ 297
مافی فرۆشتن لە شارەکان 299
تیڤی بە پارەی بێ کێبڵ 300
کاسێتی ڤیدیۆ، کتێبێکی نوێ 300
سوودەکانی ڤیدیۆ لە ماڵەوە 301
هەوڵدان بۆ تۆمارکردنی تەلەڤزیۆن 302
یەکەم ئامێری ڤیدیۆ 303
کۆکردنەوەی هەواڵی ئەلیکترۆنی 304
سینەما لە ماڵەوە 305
داهاتوویێکی نێزیک 306
بڵاوبوونەوەی لە سەرانسەری جیهاندا 307
فراوانبوونی بناخەی ڤیدیۆی ڕۆژنامەوانی 309
چەتەی ڤیدیۆ 310
"داگیرکەری کولتووری" 311
بڵاوبوونەوەی بەرهەمی ڤیدیۆیی 311
دروستکردنی تۆمارکەری نوێ 312
ڕادیۆ و تۆمارکردن 314
باشترین بەرهەمی دەنگ 314
ئێستاش هەر کتێبمان هەیە 316

شۆڕشی شەشەم - ڕێی گشتی

چەنجاڵی هاتوچۆ 319
ئیختیارەکان 321
تێکەڵبوون 324
کەیاندن لێکمان جودا دەکاتەوە 325
پێوەندی لە دوورەوە 327
کۆمپیوتەر لە سەرویەری تەقینەوەیدا 329

Preview sample - page 5 of 8 - Soran University Academic Digital Library

ئالیەتێکی گەیاندن 329
کۆمپیوتەر چۆن دەستی پێ کرد 331
بڵاوکردنەوەی بڵاوکراوەکان لە ڕێگەی کۆمپیوتەری کەسییەوە 332
کۆوارەکان خوێنەرەکانیان دەکەنە ئامانج 333
مەڵتی میدیا، کتێبێکی نوێتر 334
مەڵتی میدیا چییە؟ 336
سیدی ڕۆم 337
زانینەکانی سەر سیدی ڕۆم 339
وەشانی تایبەتی لە ڕێگەی کێبڵەوە 339
تێد تێرنە دێتە مەیدانەوە 340
کەناڵە نوێیەکان 342
هۆم شۆپینگ 343
وەرگرتنی مۆڵەتی کێبڵ 344
کێبڵی بە پارە 345
کێبڵی بێتەڵ 347
تەکنۆلۆجیای گواستنەوەی زانیاری 348
بەرنامەدانان لە ڕێگەی ڕیشاڵی ئۆپتیک 349
شوێن پێیەکان لەسەر جیهان 350
دیدە جوگرافی- سیاسییەکان 351
خەڵکی ئەوسەر و ئەمسەری دنیا پێک دەگەن 353
گۆڕانەکان لە پێکهاتەی ڕابۆرتە هەواڵ 353
سەرەتاکان 355
ئینتەلسات 357
کۆنفرانس لە ڕێگەی تەلەفۆنی ڤیدیۆییەوە 358
وەشانی ڕاستەوخۆ 359
تێکدانی سگناڵەکان (تەشویش) 360
تەلەپۆرت 360
سنوورێک بۆ ئاسمانی بێ بن 361
هانوجۆی ئەلیکترۆنی 362
کێ لە مەڵەوە کار دەکات؟ 363

سوودەکانی کارکردن لە مەڵەوە 363
تەلەسەنتەر 365
ئێمە لە داهاتوو لە کوێ بژین؟ 365
چی بەسەر شارەکان دێت؟ 366
ئینتەرنێت 367
کێ خاوەنی ئینتەرنێتە؟ 369
تۆڕی فراوانی جیهانی 370
پارەی ئەلیکترۆنی 371
بۆردی جات و ئیمەیل 372
پێشاندانی کۆنترۆڵ 374
گرووپەکانی زانیاری 375
شاباشکردن 376
هێڵەکانی جات 377
ناکامە کۆمەڵایەتییەکان 378
ڕادیۆ لەسەر ئینتەرنێت 378
سندووقی ئیمەیل لە ناو کۆمپیوتەر 380
شێوازی نووسین 382
فاکس 383
فاکسیمێل خێرا 383
"فاکس" لە ناوێک زیاترە 384
ئەسڵی فاکسیمێل 385
بەکارهێنانەکانی فاکس 387
چوونە ئەوسەری ڕێگە گشتییەکە 388
ناقیکردنەوەی کێوب 389
تەلەتێکست و ڤیدیۆتێکست 390
خزمەتگوزارییەکانی سەر ئینتەرنێت (ئۆنلاین) 392
چالاکییە تێکەڵکراوەکانی تر 393
ئەگەرەکانی تێکەڵبوون 394
قۆرخکردنی بەرنامەکانی تەلەڤزیۆن 395
هەواڵی ئۆنلاین 396

Preview sample - page 6 of 8 - Soran University Academic Digital Library

رۆژنامەی ئەلیکترۆنی ـــ

شۆرشی یەکەم

نووسین

داهێنان و نووسین

لەکەڵ چاندنی دانەوێڵە و مالیکردنی ئاژەڵان، ڕاوچییان، ماسیگران و مرۆڤەلی ئاسایی توانییان وەک کۆمەڵگەی سەقامگیر ڕەگ داکوتن و لە سالێکەوە بۆ سالێکی تر پێشبینیی بەخێوکردنی خۆیان بکەن. ڕەوەندەکان لە دۆڵ و دەلتای بەئاو نیشتەجێ بوون و ژیانیان وەک ژیانی بێ گرفتی جووتیاران دەگوزەراند. ئەو شوێنانەش بڕێتی بوون لە دەلتای نیل لە میسر، شان بەشانی لێوارەکانی ڕووباری ئیندوس لە باکووری ڕۆئاوای هیندستان، ڕووباری زەرد لە چین، هەردوو ڕووباری دیجلە و فورات لە ناوچەی میزۆپۆتامیا کە ئێستە پێی دەگوترێت عێراق، سۆمەریەکان نیشتەجێ بوون. کۆمەڵگەکان پەرەیان سەند، داگیرکارەکان ئەو کۆمەڵگەیانەیان یەک خستەوە، ئەمەش حکوومەتی بەدوادا هات و بازرگانی بڵاو بووەوە. قەشەکان داوای دیاری و خەڵات بۆ خواوەندەکان دەکرد و کۆکەردەوانی باجیش پەیدا بوون و داوای باجی زۆرتریان کرد. هەموو ئەو دان و وەرگرتنانە پێویستیان بەنووسین و هەڵگرتنی تۆمارەکان بوو.

لەسەر چ شتێک ئەو هەموو تۆمارە، ڕێژمێر و گرێبەستانە، و باری ژمێریاری و گرێبەستەکانی زەوی پارێزران؟ بۆ ئەوەی شێوازی پاراستن و هەڵگرتنەکەش کردەیی بێت، دەبووایە ئەو شتە کوێزراوە، هەڵگیراو، هەمیشەیی، خێرا دروستکراو و هەرزان بێت. دەبووایە نووسین جێگیر بێت، تاکو گرێبەستێک، دۆکیومێنتی حکوومەت، یان ڕاگەیەنراوە ئاینییەکان بواری گۆڕانیان بۆ نەمێنێتەوە. دۆکیومێنتنووسەکان ئەوەی پێویستیان بایە بۆیان دابین دەکرا، تەنانەت لەم قۆناخە سەرەتاییەی میژووشدا، داواکارییەکانی

Preview sample - page 7 of 8 - Soran University Academic Digital Library

ئەم کتێبە باس لە شەش شۆڕش دەکات، شۆڕشی دوور لە چەک و کوشتار. لەوەتەی دنیا دروست بووە، هیچ شۆڕشێک، هێندەی ئەم شەش شۆڕشە دنیایان نەگۆڕیوە. ئەم شۆڕشانە شەڕ لە بیر خەڵک دەبەنەوە، مرۆڤ لە یاسای دارستان دەرباز دەکەن، بیری مرۆڤ ڕۆشن دەکەنەوە و مرۆڤ لە ئازەڵ جیا دەکەنەوە.

ئەم کتێبە بۆمان ڕوون دەکاتەوە چۆن لە سەرەتای دنیاوە تا ئێستە زانیاری پێ گەیشتووە و پێ دەگات. مرۆڤ لە پێناوی زانیاریدا چی کردووە و بەکوێ گەیشتووە. بەسەدان گرێمان بۆ دەکاتەوە لەبارەی هۆیەلی ڕاگەیاندنەوە کە چۆن لە وڵاتە پێشکەوتووەکاندا کاریگەرییان لەسەر گۆڕینی سیستم، دەسەڵات و دەوڵەتدا هەبووە و هەیە.

ئەم کتێبە، پێمان دەڵێت پێشکەوتن چۆنە، فێرمان دەکات چۆن هۆیەلی گەیاندن بەکار بێنین و بایەخیان چییە. پێمان دەڵێت، بۆچی خەڵک لەم سەردەمەدا ئەوەندە خاون، دەستیان هیچ کارێک ناگرێت و کەسیش بەکاری خۆی ڕازی نییە. بۆچی بەدەیان سەعات، شەو تا بەیانی، بەدیار شاشەی تەلەڤزیۆنەوە دادەنیشین، بەڵام دەستمان ناچێتە کتێبێک، لێکۆڵینەوەیەک یان چیرۆکێک بخوێنینەوە؟ لە بەشێکیدا دەمانگەڕێنێتەوە بۆ پێش مێژوو و پێمان دەڵێت، خەڵک چۆن لە پێناوی نووسیندا ژیاون، لە بەشێکی تریدا پێمان دەڵێت، خەڵک چۆن بێ ڕێزی بەرامبەر بەنووسین دەکەن.

وەرگێڕ

چاپخانەی
هەولێر - کوردستان
Aras Press
Kurdistan - Erbil

Preview sample - page 8 of 8 - Soran University Academic Digital Library